

Cuprins

Lista ilustrațiilor	VII
Introducere	XI
Mulțumiri	XLVI
Notă asupra ediției germane	LI
CORRESPONDENȚA	1
1906	3
1907	23
Prima vizită a lui Jung la Viena (martie 1907)	33
1908	152
Congresul de la Salzburg (aprilie 1908)	207
Freud în Anglia și la Zürich (vara anului 1908)	250
1909	282
A doua vizită a lui Jung la Viena (martie 1909)	314
Jubileul de douăzeci de ani al Universității Clark (septembrie 1909)	358
1910	411
Congresul de la Nürnberg (martie 1910)	446
Întâlnirea de la München (decembrie 1910)	565
1911	565
Freud la Küsnacht/ Congresul de la Weimar (septembrie 1911)	650
1912	701
Jung în America (Fordham University)/ Comitetul (vara și toamna anului 1912)	754

Conferința de la München a președinților organizațiilor locale (noiembrie 1912)	767
1913	791
Congresul de la München (septembrie 1913)	809
Jung părăsește redacția <i>Jahrbuch</i> (octombrie 1913)	812
1914	813
Organizația locală din Zürich părăsește Asociația Internațională (iulie 1914)	814
1923	815
Scrisorile Emmei Jung se găsesc la paginile 442, 445, 664, 669, 679, 684, 756	

ANEXE

1 Lista cronologică a scrisorilor	819
Lista scrisorilor care lipsesc	835
2 Cuprinsul publicației <i>Jahrbuch für psychopathologische und psychoanalytische Forschungen</i> , volumele anuale I-V	837
3 Statutul Asociației Internaționale de Psihanaliză	845
4 Programele Congreselor de psihanaliză, 1908–1913	848
5 Titlurile apărute (până în 1913) în seria <i>Schriften zur angewandten Seelenkunde</i> editată de către Sigmund Freud	857
6 Contractul încheiat între Asociația Internațională de Psihanaliză și Sigmund Freud (în 2 mai 1913)	859
7 Operele complete ale lui Sigmund Freud și C.G. Jung	862
Lista bibliografiei frecvent citate (cu abrevieri)	867
Index de nume	871

Introducere

Prezenta corespondență dintre Freud și Jung constituie mărturia nemijlocită a întâlnirii deosebit de rodnică și, în final, tragice dintre doi oameni ieșiți din comun. Elementul tragic rezidă în însăși întâlnirea celor doi, în desfășurarea dramatică a corespondenței, care se îndreaptă implacabil, similar unei tragedii clasice, către finalul ei. Cursul vieții niciunui dintre cei doi nu a cunoscut o schimbare radicală; amândoi au câștigat însă impulsuri creatoare din prietenia lor și sfârșitul ei amar.

Spre deosebire de remarcile politicoase și pline de recunoștință, privitoare la publicațiile lor, pe care le conțin scrisorile din acest timp, spre deosebire de tot ceea ce au scris unul despre celălalt după ruptură, prezenta corespondență relevă acele legături complicate existente între cei doi prieteni atât de diferiți și, în același timp, atât de atrași unul de celălalt. Dialogul lor incită de-a dreptul la o interpretare analitică și psihanalitică, precum și la observații scrutatoare despre nașterea, efectele, semnificația și deznodământul prieteniei lor, la o meditație asupra întregului ei conținut de agresivitate și proiecție, de noblețe și reproș, de genialitate și cunoaștere care a schimbat viitorul și de tot ceea ce se poate să mai fi atârnat în balanță. O asemenea perspectivă nu a fost însă prevăzută, conform dorinței explicite a celor doi fii ai corespondențelor; când au convenit asupra publicării scrisorilor, au decis ca acestea să fie

„tratate ca niște documente istorice... pentru a exclude orice părtinire“.

În anii dinainte de 1900, Freud se aflase într-o situație pe care el însuși a numit-o în repetate rânduri o „*splendid isolation*“¹. Cariera lui fusese însoțită de unele dezamăgiri; nu devenise om de știință, cum sperase, ci medic și nu primise titlul de profesor². Colaborarea lui cu Josef Breuer avusese, ce-i drept, un rezultat de mare însemnătate, *Studiile despre isterie* (*Studien über Hysterie*, 1895; partea scrisă de Freud în *Studii despre isterie*), însă drumurile lor s-au despărțit curând. Freud folosisese termenul „psihanaliză“ pentru întâia oară într-o lucrare publicată în 1896 (*Studii despre isterie*, pag. 367); anii care au urmat au fost dedicați elaborării tehnicii psihanalitice. Fiind singur, Freud a început în 1897 să-și analizeze propriul inconștient, strădaniile care au avut drept rezultat *Interpretarea viselor* (datată 1900, deși apăruse în noiembrie 1899; OE 1). După cum relatează Ernest Jones, cartea a fost primită fără înțelegere și s-a vândut prost. Și totuși a constituit un moment crucial în viața lui Freud. „A privit-o drept cea mai importantă realizare științifică a sa, piatra de temelie a operei vieții sale și lucrarea care i-a oferit în plan personal claritate și puterea de a înfrunta cu curaj o viață plină de griji.“³

Trei evenimente importante s-au produs în viața lui Freud în anul 1902. În primul rând, vechea lui prietenie cu Wilhelm Fließ, un medic otorinolaringolog din Berlin,

¹ Acest capitol din viața lui Freud este amănunțit descris de către Jones, vol. I, cap. 14–16, și vol. II, cap. 1 și 2. Vezi și Freud, *Aus den Anfängen der Psychoanalyse*, Ellenberger, *Die Entdeckung des Unbewußten*, capitolul 7, și K.R. Eissler, *Sigmund Freud und die Wiener Universität* (Berna 1966). (Titlurile complete se găsesc în Lista bibliografiei frecvent citate, pag. 867)

² C.A. Schorske, „Politics and Patricide in Freud's *Interpretation of Dreams*“, *American Historical Review*, vol. LXXVIII, nr. 2 (aprilie 1973), pag. 330 și urm.

³ Ibidem, pag. 330.

cu care purtase, începând din 1887, o intensă corespondență, s-a sfârșit. Scrisorile lui Freud către Fließ⁴, care s-au păstrat ca printr-o minune, constituie sursa de bază pentru începuturile psihanalizei. În al doilea rând, Freud a devenit, în principal datorită propriilor eforturi, profesor titular la Universitatea din Viena. Iar în octombrie au debutat, la sugestia lui Wilhelm Stekel, „serile psihologice de miercuri“, discuții purtate periodic în anticamera lui Freud, la care au participat pentru început patru cunoscuți ai săi interesați de psihanaliză.⁵

Începând din acel an, numele lui Freud a devenit treptat tot mai cunoscut, iar influența sa a depășit granițele orașului Viena. Două noi lucrări apăruseră: *Psihopatologia vieții cotidiene* (1901; *Psihopatologia vieții cotidiene*) și „Fragment dintr-o analiză de isterie“ (tipărit abia în 1905; OE 5). Au urmat curând alte două lucrări pe care Freud le scrisese concomitent, *Cuvântul de spirit și raportul său cu inconștientul* (1905; OE 4) și *Trei eseuri asupra teoriei sexualității* (1905; OE 5). Aceasta din urmă a fost cea care a „dăunat cel mai mult reputației“ lui Freud, după cum spune Jones⁶, și anume din cauză că anunța descoperirea sexualității infantile timpurii.

Un prim focar de interes față de psihanaliză a existat, în afara cercului de prieteni vienezii ai lui Freud, la Clinica de psihiatrie Burghölzli din Zürich (Planșa I). Clinica — o clădire impunătoare, situată pe un deal cu vedere spre

⁴ Publicate în Freud, *Aus den Anfängen der Psychoanalyse*.

⁵ Jones, vol. II, pag. 20 și urm. Primii patru participanți au fost Alfred Adler, Max Kahane, Rudolf Reitler și Wilhelm Stekel. Grupul a ajuns curând să numere peste douăzeci de membri, iar în aprilie 1908 și-a luat numele oficial „Asociația vieneză de psihanaliză“ (vezi mai jos 87 F, nota 6). Începând din 1906, procesele-verbale ale ședințelor au fost întocmite de către Otto Rank; editura S. Fischer a tipărit o ediție completă a acestora, în patru volume.

⁶ Jones, vol. II, pag. 26.

Lacul Zürich — fusese inaugurată în 1860 ca spital cantonal de psihiatrie și clinică universitară. Începând din 1879, când director a devenit Auguste Forel, a început să se bucure de un bun renume internațional datorită modalităților progresiste de tratament și a metodelor moderne de cercetare. Această tradiție a fost continuată cu succes de către Eugen Bleuler, care i-a luat locul lui Forel în 1898. În 10 decembrie 1900, Jung a sosit la Burghölzli pentru a-și lua în primire postul de medic rezident. Jung își încheiase studiile de medicină în orașul natal Basel și își primise diploma cu paisprezece zile în urmă, în 27 noiembrie⁷. În pofida reputației de clinică progresistă, Jung și-a descris activitatea la Burghölzli drept „supunerea față de legământul de a crede numai probabilul, mediocrul, banalul și ceea ce este sărac în semnificații, de a renunța la tot ce e străin și însemnat și de a reduce la obișnuit tot ce e neobișnuit. Existau doar... orizonturi de o îngustime apăsătoare și pustiul nesfârșit al rutinei.”⁸ În acest mediu, primul contact al lui Jung cu ideile lui Freud trebuie să fi constituit o dublă incitație. „Citisem *Interpretarea viselor* a lui Freud încă din 1900. Lăsasem la vremea respectivă cartea deoparte, pentru că n-o înțelegeam încă... În 1903 am recitit *Interpretarea viselor* și am descoperit legătura cu propriile mele idei.”⁹ Într-un interviu din 1957, Jung declara că Bleuler îi ceruse încă din 1900 un referat despre *Interpretarea viselor*, destinat unei serii de discuții desfășurate de personalul medical.¹⁰

⁷ Referitor la anii petrecuți de Jung la Burghölzli, vezi *Amintiri*, pag. 143–145, precum și capitolul „Psychiatrische Tätigkeit” („Activitatea psihiatrică”); de asemenea, Ellenberger, cap. 9. Domnul Franz Jung a avut amabilitatea de a confirma datele din cariera academică a lui Jung.

⁸ *Amintiri*, pag. 144 și urm.

⁹ *Amintiri*, pag. 179 și urm.

¹⁰ R.I. Evans, *Conversations with Carl Jung* (Princeton, Van Nostrand 1964);

Înainte de a lăsa cartea deoparte în 1900 (sau 1901), Jung înțelesese totuși suficient de bine însemnătatea cercetărilor lui Freud asupra viselor, pentru a le folosi în propriile sale investigații experimentale, făcute publice în 1902 în teza sa de doctorat¹¹. Aproape tot ce a publicat Jung între 1902 și 1905¹² conține trimiteri la lucrările lui Freud (cu excepția teoriei acestuia asupra sexualității).

Jung a petrecut semestrul de iarnă din 1902–03 la spitalul Salpêtrière din Paris, unde a ascultat prelegerile lui Janet de psihopatologie. În 14 februarie 1903, la scurt timp de la întoarcerea în Elveția, s-a căsătorit cu Emma Rauschenbach; cuplul s-a mutat într-o locuință¹³ din corpul mijlociu al spitalului Burghölzli, situată la etaj, deasupra locuinței familiei Bleuler. Din personalul medical al clinicii făceau parte la vremea aceea Karl Abraham, Franz Riklin, Max Eitingon și Hermann Nunberg; acestora li se adăugau oaspeții din străinătate — cel mai de seamă a fost A.A. Brill — sosiți la Burghölzli pentru a învăța și acumula experiență.

transcrierea corectată în GW 18/2. În arhiva personală a lui Jung s-a găsit un referat dactilografiat, datat 25 ianuarie 1901, nu al *Interpretării viselor*, ci al scurtei lucrări a lui Freud *Despre vis*, care constituie rezumatul cărții sale mai voluminoase, apărut în seria *Grenzfragen des Nerven- und Seelenlebens* editată de L. Löwenfeld și H. Kurella (Wiesbaden 1901). Referatul lui Jung nu a fost publicat decât o singură dată în traducere în limba engleză în *Spring*, 1973, pag. 171–79; textul original în limba germană în GW 18/2.

¹¹ *Despre psihologia și patologia așa-numitelor fenomene oculte* (OC 2). Universitatea din Zürich i-a acordat lui Jung titlul de doctor în 17 iulie 1902.

¹² „Ein Fall von hysterischem Stupor bei einem Untersuchungsgefangenen“ („Un caz de stupor isteric la o deținută preventiv“) (1902), „Über simulierten Wahnsinn“ („Despre simularea tulburării psihice“) (1903), „Über hysterisches Verlesen“ („Despre citirea greșită isterică“) (1904), „Kryptomnesie“ („Criptomnezia“) (1905) — toate în OC 2; primele patru studii despre asociațiile de cuvinte (1904–1905), precum și „Die psychologische Tatbestandsdiagnose“ (1905) — toate în GW 2.

¹³ Aici i-a fost Freud oaspete lui Jung vreme de patru zile în septembrie 1908; Jung i-a demonstrat unul dintre cazurile sale clasice (*Amintiri*, pag. 157). Jung și-a dat demisia de la Burghölzli în iunie 1909, după ce se mutase în mai în noua lui casă de la Küsnacht.

Primul contact direct al lui Freud cu Burghölzli pare să fi fost corespondența cu Eugen Bleuler, care a început în septembrie 1904 și a continuat, mai mult sau mai puțin periodic, până cel puțin în 1925.¹⁴ Jung relatează în *Amin-tirile* sale că a „scos prima dată sabia în apărarea lui [Freud] cu ocazia unui congres desfășurat la München, când s-au ținut referate despre nevrozele obsesionale, iar numele lui a fost trecut sub tăcere în mod intenționat.”¹⁵ Când a apărut în 1905 „Fragment dintr-o analiză de isterie“, Jung a folosit imediat descoperirile comunicate acolo pentru tratatul său „Psychoanalyse und Assoziationsexperiment“ (GW 2), pe care l-a scris în același an și l-a publicat în 1906. În acesta, Jung descrie un caz de nevroză obsesională pe care îl tratase în iunie 1905: întâi făcuse cu pacienta experimente asociative, pe urmă o supusese unei psihanalize care durase trei săptămâni, cu ședințe de câte o oră și jumătate până la două ore, din două în două zile. Jung se despărțise de pacientă fără vreun rezultat univoc, dar în noiembrie aceasta a revenit și s-a prezentat drept vindecată. În rezumatul din încheierea tratatului, Jung observa că experimentul asociativ s-ar putea dovedi folositor pentru ușurarea și accelerarea psihanalizei lui Freud.

¹⁴ Alexander și Selesnick, pag. 6 și 8. Dr. Manfred Bleuler crede că Freud și tatăl său începuseră să comunice încă din anii 1890 (informație oferită personal). Eugen Bleuler recenzase într-adevăr în 1896 *Studiile despre isterie* (vezi Jones, vol. I, pag. 299). Scrisorile lui Freud către Bleuler (aflate în posesia lui Manfred Bleuler) nu pot fi încă publicate.

¹⁵ *Amintiri*, pag. 181. Acest congres nu a putut fi identificat, este posibil ca Jung să-l fi confundat cu Congresul Neurologilor și Psihiatrilor Sudvestgermani din Baden-Baden, 27 mai 1906, cu prilejul căruia Aschaffenburg a atacat lucrarea lui Freud „Fragment dintr-o analiză de isterie“, iar Jung a luat cuvântul pentru a-l apăra insistent pe Freud. Conferința lui Aschaffenburg și replica lui Jung „Teoria lui Freud despre isterie“, OC 4), au apărut în *Münchener medizinische Wochenschrift*, vol. LIII, nr. 37 și 47 (septembrie și noiembrie 1906); vezi mai jos 2 J și 6 J.

Lucrarea aceasta a constituit punctul final și culminant al primului volum din *Diagnostische Assoziationsstudien*¹⁶, pe care Jung i l-a trimis lui Freud în aprilie 1906, prilej cu care a început corespondența lor. Trimiterea respectivului volum a avut într-adevăr efectul unei adresări directe, căci Jung și Bleuler citau în studiile lor lucrările lui Freud și dădeau limpede de înțeles că psihanaliza fusese acceptată la Burghölzli. Prima scrisoare propriu-zisă este însă confirmarea călduroasă de primire a lui Freud, din 11 aprilie 1906, în care îi mulțumește lui Jung pentru cartea pe care, din nerăbdarea de a o citi, și-o cumpăraseră deja. Cutumele acelor vremuri nu impuneau un răspuns din partea lui Jung, motiv pentru care nu și-au mai scris vreme de aproape o jumătate de an. În iunie, Freud a ținut o prelegere în care îl menționa pentru întâia oară în public pe Jung, mai exact experimentele asociative ale acestuia și teoria sa asupra complexelor.¹⁷ Jung, la rândul său, și-a încheiat în acea vară monografia *Despre psihologia dementiei praecox* (OC 3), pentru care strânsese material începând din 1903. Cartea conține numeroase trimiteri la Freud și discuții amănunțite asupra lucrărilor acestuia. În Cuvântul-înainte, datat „iulie 1906“, Jung declară:

„Chiar și numai o privire superficială asupra paginilor lucrării mele arată cât de mult datorez concepțiilor geniale ale lui Freud. Cum Freud încă nu a ajuns la recunoașterea și admirația pe care le

¹⁶ Studiile apăruseră pe parcursul celor doi ani precedenți în *Journal für Psychologie und Neurologie*, nu avem însă niciun indiciu că Freud le-ar fi citit acolo.

¹⁷ „Tatbestandsdiagnostik und Psychoanalyse“ (GW VII, pag. 5 și urm., cu trimiterea lui Freud la lucrarea lui Jung pe aceeași temă „Die psychologische Diagnose des Tatbestandes“; 1905, GW 2). Aici Freud îl menționează pentru întâia oară și pe Alfred Adler (pag. 5 și urm.).

merită, ci este combătut și de cercuri foarte pertinente, să mi se permită să precizez puțin poziția mea față de Freud. Lectura este cea care mi-a atras atenția asupra lui Freud, și anume în mod întâmplător mai întâi *Interpretarea viselor*; după aceea i-am studiat și celelalte scrieri. Vă pot asigura că de la început mi-am ridicat desigur toate acele obiecții care au fost aduse împotriva lui Freud în literatura de specialitate. Însă mi-am spus că Freud ar putea fi combătut doar de cineva care a folosit el însuși metoda psihanalitică și cercetează într-adevăr așa cum face Freud, adică observă îndelung și cu răbdare viața cotidiană, isteria și visul din punctul *său* de vedere. Însă cel care nu face sau nu poate face acest lucru nu are voie să-l judece pe Freud, altfel acționează ca bărbații faimoși ai științei care refuzau cu dispreț să privească prin telescopul lui Galilei. Dreptatea față de Freud nu înseamnă, cum se tem mulți, o supunere necondiționată față de o dogmă; putem să ne păstrăm foarte bine o judecată independentă. Dacă, de pildă, recunosc mecanismele complexe ale visului și isteriei, acest lucru nu înseamnă însă nici pe departe că admit o semnificație exclusivă traumei sexuale de tinerețe, așa cum se pare că face Freud; la fel de puțin înseamnă că pun cu atâta hotărâre în prim-plan sexualitatea sau chiar că îi recunosc acesteia universalitatea psihologică postulată de Freud — după cum se pare, sub impresia rolului, ce-i drept puternic, pe care îl joacă în psihic sexualitatea. În ceea ce privește terapia freudiană, în cel mai bun caz ea este una dintre cele posibile și

poate că nu oferă întotdeauna ceea ce se presupune în mod teoretic de la ea. Însă toate acestea sunt chestiuni secundare, care dispar complet față de principiile psihologice a căror descoperire este meritul cel mai mare al lui Freud și cărora critica le oferă mult prea puțină atenție. Cine vrea să-i facă dreptate lui Freud trebuie să acționeze după principiul lui Erasmus: «*Unumquemque move lapidem, omnia experire, nihil intentatum relinque.*»¹⁸

În vacanța de vară, Freud a reunit lucrări mai vechi în primul volum din *Kleine Schriften zur Neurosenlehre* și i-a trimis lui Jung un exemplar în octombrie 1906. Cu scrisoarea de mulțumire a lui Jung începe propriu-zisă „corespondență, care a durat aproape șapte ani. Vreme de mai mulți ani, ei au schimbat în cea mai prietenoasă și chiar intimă manieră gânduri personale și științifice.”¹⁹ Când a apărut în decembrie *Dementia praecox* a lui Jung (OC 3), acesta i-a trimis unul dintre primele exemplare lui Freud, care dăduse deja glas nerăbdării sale de a citi cartea. Observațiile lui Freud asupra acestei lucrări de mare însemnătate se găseau, din nefericire, în una dintre puținele sale scrisori care nu s-au păstrat.²⁰

În scrierile sale din perioada următoare, Freud apreciază fără înconjur marile merite ale școlii de la Zürich pentru răspândirea psihanalizei, „îndeosebi cele ale lui Bleuler și Jung“. Freud remarca în anul 1914, când a scris, la scurt timp după ruptura sa de Jung, istoria mișcării

¹⁸ OC 3, pag. 13 și urm. Traducerea citatului în latină: „Mișcă orice piatră, încearcă totul, nu renunța la nicio intenție“. Erasmus, *Adagia*, I. IV. xxx (vezi și 142 J, nota 1).

¹⁹ Jones, vol. I, pag. 47.

²⁰ Scrisorile care s-au pierdut sunt enumerate în Anexa 1, pag. 819.

psihanalitice: „După mărturia unui coleg²¹, care a contribuit la dezvoltările ce au avut loc la Burghölzli, se poate constata că psihanaliza a trezit acolo foarte devreme interesul. În scrierea lui Jung publicată în 1902 despre fenomenele oculte se găsește deja o primă trimitere la *Interpretarea viselor*. Din 1903 sau 1904, relatează omul meu de încredere, psihanaliza s-a aflat în prim-plan.“²² După ce descrie izolarea în care se afla la început și progresul treptat al psihanalizei la Viena, începând din 1902, Freud continuă: „Începând cu 1907, s-a modificat situația împotriva tuturor așteptărilor și ca dintr-un foc [...] O comunicare a lui Bleuler mă informase deja mai demult că scrierile mele erau studiate și valorificate în Burghölzli. În ianuarie 1907 a venit la Viena primul dintre medicii clinicii din Zürich, dr. Eitington, au urmat curând alte vizite care au inițiat un schimb viu de idei; în sfârșit, printr-o invitație a lui C.G. Jung ... s-a ajuns la o primă întâlnire la Salzburg în primăvara lui 1908...”²³

Cum a evoluat relația dintre Freud și Jung după 1906 se poate vedea din scrisorile publicate în prezentul volum: creșterea treptată a prețuirii, încrederii și simpatiei reciproce, schimbul susținut de noutăți din domeniu și de rezultate științifice, înmulțirea rapidă a aspectelor organizatorice ale mișcării psihanalitice, veștile deseori foarte personale despre familie, judecățile uneori caustice și hazlii asupra colegilor și adversarilor, precum și diferențele

²¹ Era vorba despre Karl Abraham; vezi scrisoarea lui din 15 ianuarie 1914, în care îi dă lui Freud informațiile cerute (*Freud/Abraham*, pag. 159 și urm).

²² Opere 16, pag. 72-73.

²³ Ibidem, pag. 71. — După unsprezece ani, Freud relatează într-o manieră mult mai concisă: „Treptat și-a găsit un sfârșit și izolarea mea. Mai întâi s-a adunat la Viena un mic cerc de discipoli, în jurul meu; după 1906 s-a aflat că psihiatrii din Zürich, E. Bleuler, asistentul său C.G. Jung și alții, se interesau intens de psihanaliză. Am înnodat relații personale, de Paștele 1908 s-au întâlnit la Salzburg prietenii tinerei științe...” („Autobiografie“, Opere 16, pag. 173).

de opinie, neînțelegerile și susceptibilitățile care ieșeau pas cu pas la iveală și care au cauzat în cele din urmă ruptura.

După scrisoarea lui Jung din 20 mai 1914, prin care renunța la președinția Asociației Internaționale de Psih-analiză, a intervenit o lungă tăcere în istoria acestei corespondențe.²⁴ Freud nu a mai operat însă o distrugere sistematică a documentelor sale, cum făcuse în martie 1908, când închiriasse la același etaj al clădirii din Berggasse un al doilea apartament, care devenise liber, și își reame-najase încăperile de lucru (evenimente care, în paranteză fie spus, nu sunt menționate în scrisorile către Jung). În convolutul scrisorilor de la Jung, Freud așezase și unele programe ale congreselor, circulare trimise organizațiilor locale, precum și mai multe scrisori ale lui Jung către Ferenczi, pe care acesta i le dăduse, din câte se pare, lui Freud²⁵. Scrisorile Emmei Jung fuseseră păstrate separat. Nu avem niciun indiciu că Freud ar mai fi revăzut ulterior dosarul Jung, dar i-a adăugat mai târziu scrisoarea acestuia din 1923. Întreaga corespondență a lui Freud era păstrată, în ordine cronologică, în dulapurile pentru dosare din biroul lui. În 1938, când întreaga familie a fost nevoită să părăsească Viena și Austria, Anna Freud și Marie Bonaparte au trecut în revistă toate actele și scrisorile, arzându-le pe acelea care ar fi putut deveni primejdioase din perspectiva național-socialiștilor²⁶. Tot ce au păstrat — scrisorile de la

²⁴ Singura excepție o constituie scrisoarea lui Jung din anul 1923 (359 J).

²⁵ Trei sunt tipărite în Jung, *Briefe*, vol. I; un scurt pasaj dintr-o altă scrisoare este citat mai jos, 158 F, nota 5.

²⁶ Informație oferită personal de către Anna Freud, a cărei scrisoare (în limba engleză) continuă: „Ce am făcut noi a fost în realitate o acțiune de salvare. Se adunaseră mult prea multe pentru a le duce pe toate la Londra, iar tatăl meu ar fi vrut să arunce cea mai mare parte,... pe când prințesa Bonaparte le-ar fi păstrat pe toate. Drept urmare, ea a salvat din coșurile de gunoi multe din cele pe care tatăl meu le aruncase.” Afirmatia lui Jones (vol. III, pag. 264), potrivit căreia